

**ЎЗБЕКИСТОНДА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТНИНГ ХАЛҚАРО
СТАНДАРТЛАРИ ВА АУДИТНИНГ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАРИНИ
ЖОРИЙ ЭТИШ ХУСУСИЯТЛАРИ**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11397514>

Исмоилова Феруза Исроиловна

Тошкент Давлат иқтисодиёт

университети талабаси

***Аннотация.** Мазкур мақола молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари ва аудитнинг халқаро стандартларини Ўзбекистон амалиётига жорий этиш масалаларига бағишланган бўлиб, мазкур стандартларнинг мазмуни, аҳамияти, уларни амалиётда қўллаш имкониятлари, уларни амалиётга жорий этиш муаммолари ва уларни қўлланилмаслиги оқибатлари баён этилган.*

***Калит сўзлар.** Молиявий ҳисобот, аудит, аудиторлик ташкилотлари, молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари, аудитнинг халқаро стандартлари, аудиторлик амалиёти, аудиторлик хизматлари, молиявий ҳисобот кўрсаткичлари, молиявий ҳисобот трансформацияси*

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисидаги” 2020 йил 24 февралдаги ПҚ-4611-сон қарорига мувофиқ, 2021 йил 1-январдан бошлаб Ўзбекистон республикасида фаолият кўрсатувчи акциядорлик жамиятлари, тижорат банклари, суғурта ташкилотлари ва йирик солиқ тўловчилар тоифасига киритилган юридик шахслар молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари (кейинги ўринларда МХХС) асосида бухгалтерия ҳисоби юритилишини ташкил этишлари ва 2021 йил якунларидан бошлаб молиявий ҳисоботни МХХС асосида тайёрлашлари белгилаб қўйилди. Бироқ мазкур соҳада кўплаб ислохотлар амалга оширилаётганлигига қарамадан, МХХС асосида молиявий ҳисоботни шакллантириш ва улар

аудитини ўтказиш бўйича эътибор қаратилиши лозим бўлган жиҳатлар мавжуд.

Мазкур соҳа бўйича аудит тизими олдидаги ўз ечимини кутаётган масалалар шундан иборатки, МҲХС асосида тузилган молиявий ҳисобот қандай тартибда аудиторлик текширувидан ўтказилиши ва буни амалга ошириш учун аудиторлар қандай малака талабларига жавоб бериши лозим каби жиҳатларга эътибор қаратиш талаб этилмоқда. Ўз навбатида Ўзбекистон аудиторлик амалиётида 2021 йилда янги таҳрирда қабул қилинган “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги қонуннинг 29-моддасига мувофиқ “аудиторлик текширувини ўтказишга доир аудитнинг халқаро стандартлари (кейинги ўринларда АХС) талаблари тўғрисидаги, аудиторнинг эътирозларига асос бўлган қонунчилик ҳужжатлари нормалари ҳақидаги ахборотни хўжалик юритувчи субъектнинг сўровига биноан тақдим этиш” мажбурияти ҳамда мазкур қонуннинг 33-моддасига мувофиқ аудиторлик ташкилотларининг турдош хизматлари таркибига “бухгалтерия ҳисобини йўлга қўйиш, қайта тиклаш, юритиш ва молиявий ҳисобот тузиш, шу жумладан молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари бўйича молиявий ҳисобот тузиш” хизмати киритилди [1]. Таъкидлаш жоизки, ушбу масалага Президентимиз томонидан 2017 йилда молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари ва аудитнинг халқаро стандартларини амалиётга жорий этишнинг меъерий-ҳуқуқий мезонлари белгилаб берилди. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг “Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак” [2] номли асарида “илғор халқаро тажрибага мувофиқ инструментлардан фойдаланиш ҳисобига пул-кредит сиёсатини янада такомиллаштириш, миллий валютанинг ва ички бозордаги нархларнинг барқарорлигини таъминлаш” вазифаси ҳамда 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича ҳаракатлар стратегиясида “халқаро иқтисодий ҳамкорликни ривожлантириш, шу жумладан етакчи халқаро ва хорижий молиявий институтлар билан

алоқаларни кенгайтириш йўли билан, пухта ўйланган ташқи қарзлар сиёсатини амалга оширишини давом этиш, жалб қилинган хорижий инвестициялар ва кредитлардан самарали фойдаланиш” каби вазифалар кўйилган [3].

Бугунги аудиторлик амалиётида 48 номдаги аудитнинг халқаро стандартлари ва уларни амалиётга кенг жорий этиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 11 апрелда “Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун аудитнинг халқаро стандартларини тан олиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги 171-сон қарори қабул қилинди. Бу эса, аудиторлардан нафақат аудитнинг халқаро стандартларини, балки молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари меъёрларини ҳам тўлиқ ўзлаштириш ва уларни амалда қўллай билиш каби малака талабларга эга бўлиш ҳамда аудиторлик ташкилоти ва аудиторлардан халқаро стандартлардан фойдаланиш бўйича халқаро тажрибани тадқиқ этишни талаб этмоқда.

Фикримизча, МХХС ва АХС талабларига мувофиқ молиявий ҳисоботларни шакллантириш ҳамда улар аудитини амалга оширилишини таъминлаш хўжалик юритувчи субъектлар ва аудиторлик ташкилотлари фаолияти учун қуйидаги имкониятлар яратилишини таъминлайди (1-жадвал).

1-жадвал

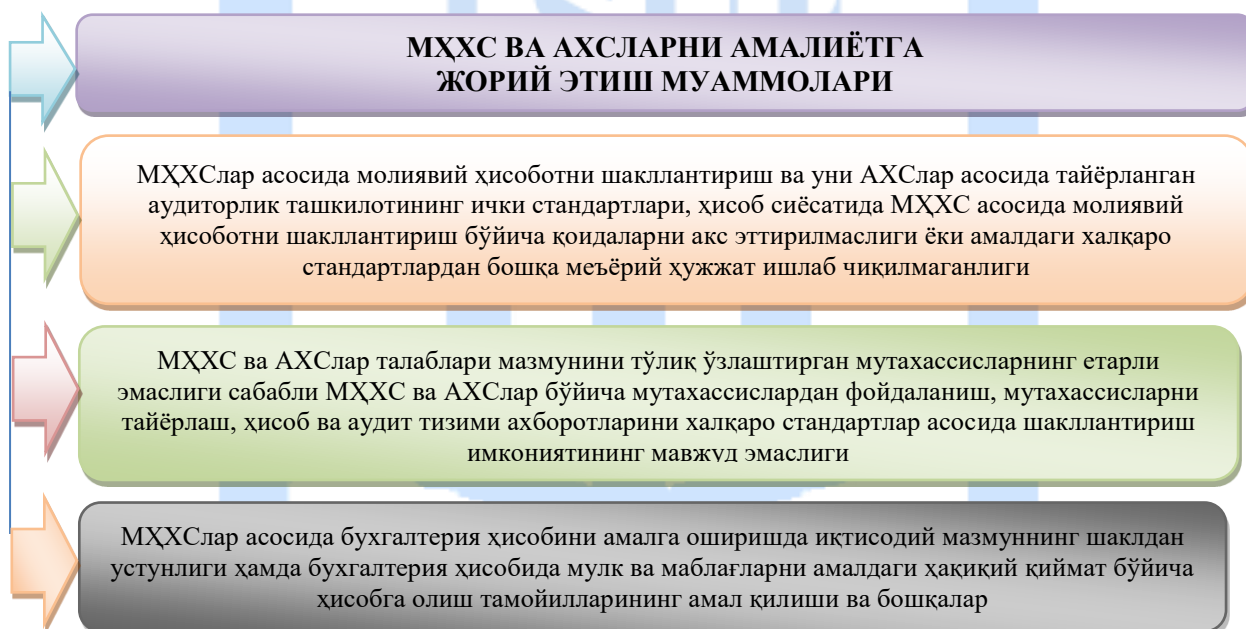
МХХС ва АХСни қўлланилиши имкониятлари

№	МХХС ва АХСни қўлланилиши натижасида эришиладиган имкониятлар
1	Фаолият натижаларининг очик(шаффоф)лиги даражасини янада ошириш имконияти
2	Молиявий ҳисоботдан фойдаланувчиларни унда акс эттирилган ахборотларни даврий ораликлар ҳамда турли корхоналар бўйича кўрсаткичларга ажратган ҳолда таҳлил қилиш

3	Инвесторлар, акциядорлар ва кредиторларнинг корхона молиявий фаолиятига ишончи ортиб, корхонага сармоя киритиш ҳамда кредит ажратиш каби имкониятлар даражасининг кенгайиши
4	Халқаро талабларга мувофиқ келувчи ахборотдан фойдаланилиши натижасида корхонада хорижий инвесторлар билан ҳамкорлик имкониятлари кенгайиб, улар фаолиятига четдан инвестициялар оқимини кучайиши
5	Халқаро меъёрларга мувофиқ келувчи молиявий ахборотларни шакллантирилганлиги туфайли корхонанинг халқаро муносабатлар, турли биржалар ва халқаро капитал бозори иштирокчисига айланиши
6	Корхона таъсисчилари ва бошқарув раҳбариятини самарали қарорлари учун ишончли, объектив ва тизимли молиявий ахборотлар билан таъминлаш имконини юзага келтиради
7	Корхона фаолиятини молиявий жиҳатдан режалаштириш ва унинг келгуси фаолияти ривожланишини олдиндан баҳолаш учун зарур ахборотлар билан таъминлаш имконияти
8	Корхона бошқарув тартибини такомиллаштириш, унинг маҳсулот ишлаб чиқариш (хизмат кўрсатиш) сифатини ошириш ва экспорт салоҳиятини юксалтириш орқали унинг бозорда рақобатбардошлигини янада ошириш
9	Корхона фаолиятида коррупсия, суистеъмол, мулк ва маблағларни талон-тарож қилиш ёки ўз манфаати йўлида фойдаланиш, даромад(фойда)ни яшириш ва банкротлик ҳолатларини камайтириш
10	Ишончли ахборотлардан фойдаланилиши ва бошқарув қарорларини қабул қилиниши натижасида рағбатлантириш ва фаолиятдан манфаатдорлик даражасини ошириш
11	Корхона бошқарувида ишончли ва кафолатли ахборотлардан фойдаланилиши натижасида самарали назорат тизими шаклланиб, корхона ишчи ва хизматчиларида корхона фаолиятига нисбатан

	муносабатни ижобий томонга ўзгариши
12	Корхона ишчи ва хизматчиларида ўз касбий малакасини оширишга нисбатан ижобий муносабат ва қизиқиш кучайиши ва бошқалар

Юқоридаги 1-жадвал маълумотларидан кўринадики, ҳисоб ва аудит тизимида халқаро стандартлардан фойдаланиш аудитордан мазкур стандартлар асосида аудиторлик текширувини ташкил этиш ва ўтказиш услубиятини тўлиқ ўзлаштиришни талаб этиб, аудитор молиявий ҳисобот трансформациясини амалга ошириш ва МҲХС асосида молиявий ҳисобот тузиш каби икки турдаги асосий хизматни амалга ошириши бугунги давр талаби ҳисобланади.

2-расм. МҲХС ва АХСларни амалиётга жорий этиш муаммолари ва уларни қўлланилмаслиги оқибатлари

Президентимизнинг ПҚ-4611-сон қарорини қабул қилиниши, аудитор бир пайтнинг ўзида икки турдаги хизматларни яъни аудиторлик текширувини амалга ошириш хизмати ва миллий қонунчиликка мувофиқ тайёрланган молиявий ҳисоботни молиявий МҲХС талабларига мослаштириш (трансформация) хизматига бўлган эҳтиёжни юзага келтирди. Бизнингча, ҳозирги давр ҳисоб ва аудит амалиётида МҲХС ва АХСларни амалиётга

жорий этиш муаммолари ва қўлланилмаслиги оқибатида юқоридаги муаммолар юзага келмоқда (2-расм). Юқоридаги расмдаги каби муаммоларнинг мавжудлигини инобатга олган ҳолда бугунги кунда МҲХС бўйича мутахассис кадрларнинг етишмаслиги сабабли, Ўзбекистон ҳисоб тизимида МҲХС асосида молиявий ҳисоботларни шакллантиришда асосан молиявий ҳисобот трансформацияси усули кенг қўлланилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси “аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги ЎРҚ-677 сон қонуни. www.lex.uz

2. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. Мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маъруза, 2017 йил 14 январ.-Тошкент. “Ўзбекистон”, 2017, - 104 б

3. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича ҳаракатлар стратегияси. 2017. www.strategy.regulation.gov.uz

4. Aybek Nazarbaevich Abdullaev, Shavkat Bayramovich Babaev, Mirza Qilichbayevich Sabirov, & Inomjon To‘raevich Jumaniyazov. (2024). TAX RELATIONS IN BUSINESS ENTITIES PROVIDING NON-STATE EDUCATIONAL SERVICES. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 25, 123–134.

5. Shavkat Bayramovich Babaev, Aybek Nazarbaevich Abdullaev, Mirza Qilichbayevich Sabirov, Inomjon To‘raevich Jumaniyazov, & Inomjon To‘raevich Jumaniyazov. (2024). CONCEPTUAL REFLECTION OF THE CHANGING ROLE OF THE STATE EXPORT POLICY IN THE DEVELOPMENT STRATEGY OF THE NEW UZBEKISTAN. European Scholar Journal, 5(3), 5-8.

6. Jumaniyazov Inomjon Turaevich, & Juraev Maqsud Annaqulovich (2022). Korxonalarda moliyaviy qarorlar qabul qilish va risklarni baholash usullari. Science and Education, 3 (5), 1646-1654.

